The background features a stylized landscape with rolling green hills in various shades of green and brown. On the left, there are several plants: a tall green tree, a purple flower, and an orange flower. A small red and white striped fish is flying in the sky above the trees. The top of the page has wavy blue lines representing the sky.

Keskustan päiväkodin eko-opas

Vihreä lippu -
ohjelmaan perustuvaa
ympäristökasvatusta
vuodesta 2002

Sisällys

TEORIA OSA

1. Vihreä lippu -ohjelma.....s.5
2. Vihreä lippu -periaatteet....s.6
3. Vihreä lippu -prosessi.....s.7
4. Keskustan päiväkodin
Vihreä lippu -historia.....s.8
5. Ympäristökasvatus.....s.9
6. Lasten osallisuus.....s.10
7. Ympäristökasvatuksen
menetelmiä.....s.14
8. Suunnittelun tueksi.....s.16

TEEMA OSA

- A. Jätteen vähentäminen.s.20
- B. Lähiympäristö.....s.24
- C. Lähimmäinen.....s.27
- D. Energia.....s.29
- E. Kestävä kulutus.....s.33
- F.
- G.
- Oppaan päivittäminen...s.37

♥ :llä merkityt asiat oppaassa ovat erityisen tärkeitä Keskustan päiväkodissa.

Vihreä lippu lasten suusta:

Nassikoiden **Vihreä lippu -räppi.**

On meillä salossa Vihreä lippu,
se on meille kuin kultainen hippu.
Me osaamme lajitella ja kierrättää.
Energiaa, luontoa myöskin säästää,
vielä vettäkin oikein hanasta päästää.
Tää kaikki on meille päivän selvää,
kaunis pallomme meitä tästä kiittää!

Vesseleiden **Vihreä lippu -laulu.** Täti Monika laulun sävelellä

On meillä Vihreä lippu.
Se liehuu salossa.
Ja kierrätys on aiheenamme meidän talossa.
Kas näin heiluu lippu ja lippu heiluu näin,
kas näin heiluu lippu ja lippu heiluu näin.

Seikkailun luominen

Virittäytyminen

- *Esitä haaste
- *Ehdota retkeä
- *Tee tavanomaisesta erikoista
- *Lähetä lapsille kartta
- *Kerro, että edessä on tärkeä tehtävä
- *Pyydä lapsilta apua
- *Anna mysteeri ratkaistavaksi
- *Teeskentele, että toimintaan liittyy vaaroja
- *Tuo mukaan jotain tuntematonta
- *Keskeytä tavanomainen päiväjärjestys
- *Kuvaile elävästi erilaisia mahdollisuuksia
- *Laita osallistujat käyttämään kaikkia aisteja

Valmistautuminen

- *Kerää tietoa
- *Tee kartta reitistä
- *Tutustu maastoon
- *Tarkista perustarpeet, ruoka, vesi, suoja
- *Järjestä retkivarusteet
- *Harjoittele tarvittavia taitoja
- *Opiskele paikan kieli ja tavat
- *Harjoittele oma roolisi
- *Tee päiväkirja
- *Mieti etukäteen millaisia tuomisia aiotte tuoda

Olipa kerran ympäristöpäiväkoti

Keskustan päiväkodin henkilökunnan yhteinen tarina unelmien ympäristöpäiväkodista

Olipa kerran pienessä metsässä, pienen järven rannalla, pieni punainen, puinen tupa. Punaisessa mökissä oli päiväkotia. Päiväkodissa hoidettiin lapsia rakkaudella, lämmöllä ja kiireettömästi. Henkilökunta oli iloista, avointa ja kunnioitti lähimmäisiä ja luontoa.

Pienessä päiväkodissa luonto ja lähiympäristö olivat lähellä aina ja mukana arjessa ilman stressiä. Luonnossa vietettiin aikaa runsaasti, leikkien, retkeillen, marjoja ja sieniä keräten. Omalla pihalla oli mahdollista hoitaa kotieläimiä ja lähimetsässä tarkkailla luonnon elämää. Omalta kasvimaalta saatiin satoa omaan pieneen keittiöön. Keittiössä valmistettiin laadukasta lähiruokaa ja käytettiin paljon tuoreita kasviksia. Keittiöstä leijaili päivittäin myös tuoreen leivän tuoksu. Pääsivätpä lapsetkin leipomaan viikoittain. Keittiön henget osasi kierrättää keittiöstä tulevat jätteen ja ruokaa ei laitettu koskaan hukkaan.

Lähiympäristö ja luonto näkyivät punaisena lankana toiminnassa. Kierrättäminen ja ympäristöstä huolehtiminen onnistui loistavasti koko henkilökunnalta, kaikki puhalsivat yhteen hiileen. Luonnossa oleminen, luonnon materiaalin ja kierrätysmateriaalin käyttäminen oli luonnollinen osa arkea, vaikka siinäkään ei oltu liian tarkkoja; mielikuvitusta sai käyttää ja suunnitelmissa rönsyillä. Päiväkodissa ei kerätty turhaa tavaraa. Pyrittiin korjaamaan vanhaa ja tarvittaessa hankkimaan vain kestävä ja laadukasta. Kestävän kuluttamisen ideologia näkyi myös, kun päiväkodin pienimmät taaperot juoksentelivat kodinomaisissa tiloissa kestoaipeissaan. Lapset toimivat pienen pienissä ryhmissä ja tekeminen oli lapsilähtöistä.

Lasten perheet olivat myös innostuneita lähiympäristöstä ja luonnosta. Yhdessä innostuneen, sitoutuneen ja pysyvän henkilökunnan kanssa lapset ja perheet saivat aitoja kokemuksia ja elämyksiä luonnossa ja luonnosta. Vanhemmat olivat aktiivisesti mukana päiväkodin arjessa. Luottamus henkilökunnan jäsenten välillä ja myös suhteissa lasten perheisiin näkyi onnistuneena varhaiskasvatuksen perustehtävän toteuttamisena. Päiväkodin päivittäisen tekemisen taustalla oli yksi yhteinen lause : ”Arjessa yhdessä tehden, yhteiseksi hyväksi.”

1. Vihreä lippu -ohjelma

Vihreä lippu on kestävän kehityksen ohjelma, jossa otetaan huomioon kestävän kehityksen ekologinen, sosiaalinen, kulttuurillinen ja taloudellinen näkökulma.

Se on osa kansainvälistä Eco-Schools ohjelmaa ja sitä koordinoi Suomessa Suomen ympäristökasvatuksen seura ry (SYKSE).

Vuonna 2012 Eco-Schools ohjelmaa toteutettiin yli 50 maassa, joka pitää sisällään lähes kaikki EU-maat ja pikkuhiljaa lisääntyvässä määrin maita Aasiassa, Afrikassa sekä Etelä- ja Pohjois-Amerikassa. Kouluja on mukana 35 000 ja ohjelmalla tavoitetaan yli kymmenen miljoonaa lasta ja nuorta.

Ohjelma perustuu viiteen periaatteeseen:

- *Osallisuus, lapset vaikuttajina
- *Ympäristökuormituksen vähentäminen
- *Kestävän kehityksen kasvatus osana jokapäiväistä arkea
- *Jatkuva parantaminen
- *Yhteistyö ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

Oleennaista ohjelmassa on pitkäjänteisyys, suunnitelmallisuus ja yhteistyö ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

2. Vihreä lippu -periaatteet

1. Osallisuus, lapset vaikuttajina

Vihreä lippu -toiminnassa lasten tulee päästä vaikuttamaan ja harjoittelemaan vastuunkantamista. Lasten osallistuminen kaikkiin projektin vaiheisiin on tärkeää, jotta lapsille syntyy luottamus vaikuttamisen mahdollisuudesta. Projektissa vastuuta kantaa ympäristöraati, johon kuuluu lapsia ja aikuisia.

2. Ympäristökuormituksen vähentäminen

Ympäristökuormituksen vähentämiseen pyritään jokaisen uuden projektin aikana. Jokaisesta käsitellystä teemaasta tehdään ympäristömyönteiset toimintatavat. Näiden Vihreä lippu -tapojen noudattamiseen sitoudutaan. Ympäristöraati määrittelee miten paljon ja millä tavoin ympäristökuormitusta vähennetään. Vihreä lippu -tapojen tulee olla realistisia ja nähtävillä yleisissä tiloissa. Kartoitusten tarkoitus on saada mitattavaa tulosta ympäristökuormituksen vähentämisessä.

3. Kestävänkehityksen kasvatus osana jokapäiväistä arkea

4. Jatkuva parantaminen: pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus

Yksi projekti kestää vähintään yhden lukuvuoden ajan. Tämän jälkeen vihreän lipun käyttöoikeutta anotaan Vihreä lippu -toimikunnalta. Raportin perusteella toimikunta arvioi, täyttyvätkö Vihreän lipun kriteerit. Päiväkoti saa palautetta ympäristötyöstään. Lipun käyttöoikeus säilyy kaksi vuotta sen myöntämisen jälkeen, jona aikana käsitellään uutta teemaa ja raportoinnin jälkeen haetaan lippua uudelleen.

5. Yhteistyö ympäröivän yhteiskunnan kanssa

Projektin aikana etsitään teemaan sopivia yhteistyötahoja. Sopiviin yhteistyökumppaneihin ollaan aktiivisesti yhteydessä ja tehdään yhteistyötä mahdollisuuksien mukaan.

Lähde: Vihreä lippu -kansio 2012, A-osa

3. Vihreä lippu -prosessi

1. Ympäristöraadin perustaminen. Raadin jäsenenä on lapsia kaikista lapsiryhmistä kasvattajan kanssa. Kutsuttuina myös muita ammattiryhmiä. Raati suunnittelee, ohjaa ja arvioi ja sillä on päätösvalta. Keskustan päiväkodissa raati kokoontuu noin kerran kuussa. Raadin kokoontumiset pyritään pitämään toiminnallisina ja tarvittaessa ne jaetaan kahteen osaan, pienten ja isojen raatiin. Raatilainen jakaa tietoa raadista ryhmälle ja päinvastoin kasvattajan avustuksella. Raadin lisäksi toimii ympäristötiimi, johon kuuluu jokaisesta lapsiryhmästä kasvattaja. Tiimi kokoontuu kerran kuussa ennen raadin kokoontumista. Tiimi suunnittelee ja organisoii Vihreä lippu -toimintaa ja raadin toimintaa. Tiimin vastuulla on ympäristökasvatuksellisten tavoitteiden asettaminen ja niistä tiedottaminen muulle työyhteisölle.

2. Teeman valinta. Raati valitsee teeman, johon keskitytään seuraavalla kaudella. Teema valitaan kiinnostuksen tai ajankohtaisen kehittämistarpeen mukaan. Kolme perusteemaa läpikäytyään päiväkotia pääsee kestäväälle tasolle, jonka jälkeen teeman voi valita vapaammin.

3. Alkukartoitus. Tavoitteena on mitata ja arvioida ympäristökuormitusta yksikössä, jotta loppukartoituksessa voidaan mitata projektin tulokset.

4. Tavoitteiden asettaminen. Alkukartoituksen pohjalta asetetaan tavoitteet, kuinka paljon ympäristökuormitusta voidaan vähentää ja miten. Tiimi asettaa ympäristökasvatukselliset tavoitteet ja pohtii millä menetelmillä tavoitteisiin päästään.

5. Toimintasuunnitelma. Sisältää alkukartoituksen, toiminnan tavoitteet, suunnitellun toiminnan ja projektin keston. Toimintasuunnitelma hyväksytetään SYKSESSÄ ja täydennetään tarvittaessa.

6. Toiminnan toteuttaminen. Toiminta on mm. arjen toimintatapojen kehittämistä, tapahtumia, tempauksia, teemapäiviä, retkiä, tiedottamista. Tärkeintä on, että kaikki pääsevät osallistumaan ja että arki muuttuu ympäristöystävällisemmäksi. Toiminnan tulee sisältää tiedollisia, taidollisia ja elämyksellisiä elementtejä.

7. Loppukartoitus tehdään samalla menetelmällä kuin alkukartoitus. Tavoitteena on arvioida päästiinkö tavoiteltuihin tavoitteisiin.

Lähde: Vihreä lippu -kansio 2012 A-osa

4. Keskustan päiväkodin Vihreä lippu historia

2002 aloitettu ensimmäinen projekti käytiin teemalla ”Jätteiden vähentäminen”. Ensimmäinen vihreä lippu saatiin salkoon liehumaan keväällä 2004.

Toinen käsitelty teema oli ”Lähiympäristö”, joka kesti syksystä 2004 kevääseen 2006.

Syksyllä 2006 valittiin teemaksi ”Energia”, joka osoittautui haasteelliseksi rajata sopivaan muotoon. Saatiin palautetta tekemisen epätasaisuudesta ja siitä, että kokonaisuus ei ollut hyvin hallussa. Energia teeman aikana aloitettiin päiväkodin laajennus, joka valmistui samoihin aikoihin energia teeman kanssa loppuvuodesta 2007. Projektin aikana tapahtui isoja muutoksia päiväkodin rakenteessa. Uusia lapsiryhmiä avattiin kolme ja henkilökunta lisääntyi 10:llä.

Perusteemojen jälkeen, kestäväälle tasolle pääsystä innostuneena tammikuussa 2008 yritettiin aloittaa uudella teemalla: ”Yhteinen maapallo”, joka oli rajattu käsittelemään Kiinaa. Hyvin pian huomattiin, että aihe tuntui liian suurelta ja että uusi henkilökunta ei päässyt kunnolla sisään Vihreä lippu -toimintaan. Syksyllä 2008 aloitettiin teemalla ”Kertaus”, jonka tarkoituksena oli käydä läpi kaikki aikaisemmat teemat, joka niin ikään tuntui liian laajaksi aiheeksi käsiteltäväksi kerralla.

Vuonna 2008 pidettiin pajoja lasten lisäksi myös henkilökunnalle. Pajoissa opeteltiin yhdessä tehokasta kopiokoneen käyttöä, energian kulutuksen pienentämistä, veden säästämistä ja jätteiden lajittelua. Tavoitteena oli antaa työkaluja tehdä itse hyviä valintoja ja siten myös tehdä parempaa ympäristökasvatustyötä.

Vuonna 2009 pääsimme pilottikiinteistöksi JULIA 2030-hankkeeseen, jonka tavoitteena oli saada vuoden 2011 loppuun mennessä vähennettyä hiilidioksidipäästöjä 10 %. Hankkeessa kiinnitettiin huomiota jätteiden määrään, kopiopaperin kulutukseen, matkustukseen työasioissa sekä energian- ja vedenkulutukseen.

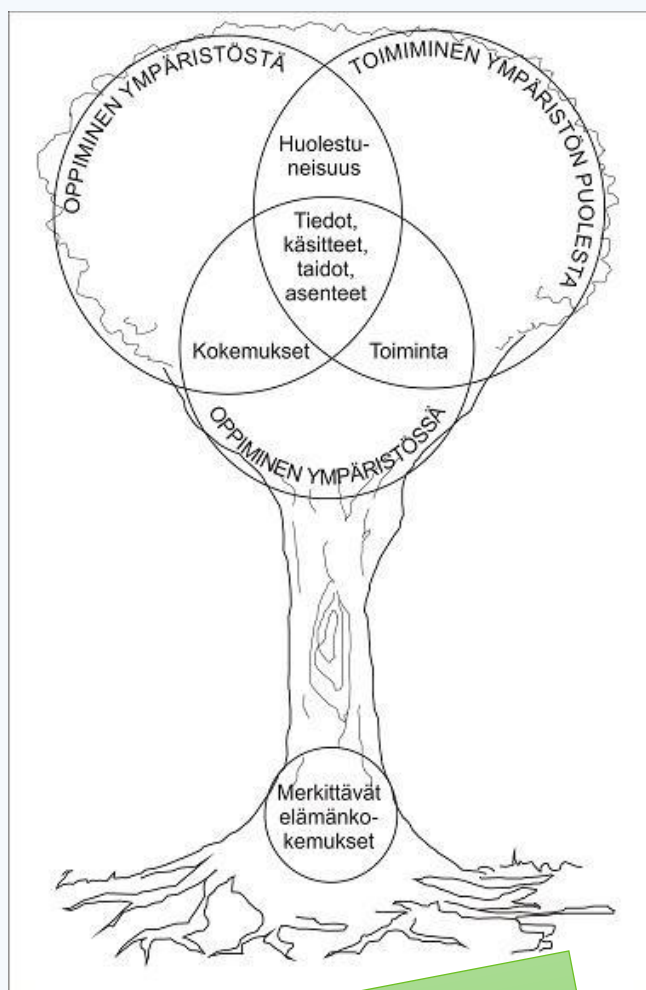
Tammikuussa 2012 päätettiin aloittaa alusta ja saada uudelleen kiinni mukavasta yhteisestä tekemisestä. Teemaksi valittiin ”Jätteiden vähentäminen”.

Kevään 2013 aikana henkilökunnan yhteistyönä ja osana Lahden ammattikorkeakoulun, sosionomi (AMK), opinnäytetyötä valmistui tämä opas.

5. Ympäristökasvatus – kestävän kehityksen kasvatus

- Palmerin (1998) puumallissa kolme ympäristökasvatuksen osa-aluetta toteutetaan yhtäaikaaisesti, ikätasoisesti ja aikaisempaan kokemukseen sitoen.
- Ympäristökasvatus, kestävän kehityksen kasvatus on kasvatuksellista toimintaa, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia.
- Yksilöiden ja yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat muovautuvat kestävän kehityksen mukaisiksi.

Luonnon tiedostamisessa tarvittavat taidot:

- KOSKETTAMINEN** – kosketa kädellä, mutta tunne koko ruumiilla
- MAISTAMINEN** – syö kaikkia aisteja käyttäen
- KUULEMINEN** – kuuntele äänten puhtautta
- HAISTAMINEN** – jäljitä tuoksujen lähteitä
- NÄKEMINEN** – kanavoi muita aisteja silmien kautta
- TUNTEMINEN** – Huomaa omat tuntemuksesi

(Steve van Matre: Maakasvatus)

6. Lasten osallisuus

- **Osallisuus** on kokemus omien kykyjen riittävydestä, kokemus omasta roolista ja sen merkittävydestä ja omassa yhteisössä vastuun saamisesta. Osallisuuden tunne sitouttaa toimintaan. Yksilön kokemus osallisuudesta tai osallistumattomuudesta ei synny ilman ryhmää. Jokaisella on oikeus osallistua ryhmän toimintaan omana itsenään ja omine mielipiteineen.
- **Voimaantuminen** on prosessi, jossa yksilö kokee roolinsa merkityksellisenä ja luottamus omiin kykyihin kasvaa, jolloin tahto toimia ja osallistua lisääntyy.
- **Valtautuminen** on prosessi jossa voimaantunut yksilö kokee pystyvänsä vaikuttamaan omassa yhteisössään.
- Lapsella tulee olla mahdollisuus omien ajatusten ilmaisemiseen omalla tavallaan ja omalla äänellään ja hänellä tulisi olla mahdollisuus saada siihen tarvitsemansa tuki. Lapsi saattaa tarvita rohkaisua, kannustusta ja omien ajatusten ja mielipiteiden selvittämistä ja tukea ajatusten ilmaisuun. Työntekijällä tulisi olla valmius tunnistaa tilanteita, joissa pienikin lapsi voi tehdä itsenäisiä päätöksiä.
- **Aikuisen, kasvattajan rooli** on luoda luottamuksen ja turvallisuuden ilmapiiri, että lapsella on tunne vaikuttamisen mahdollisuudesta ja oman mielipiteen arvosta. Kasvattaja ottaa huomioon ja harjoittaa lasten erilaisia kansalaistaitoja; vuorovaikutus-, viestintä-, ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaitoja. Kasvattajan asenne on ratkaiseva, aikuisten ei tulisi tarjota lapselle kaikkea ylhäältäpäin vaan osallistaa ja aktivoida lapset mukaan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Aikuisen tulee antaa tilaa erilaisille ajatuksille, erilaisille tavoille vaikuttaa ja erilaisille mielipiteille. Lapsilla on kyky toimia ja osallistua, jokaisen lapsen tulisi tuntea itsensä osaksi ryhmää. Kasvattajan tulisi oppia tuntemaan jokaisen ryhmän jäsenen vahvuudet ja käyttää lasten erilaista osaamista hyväkseen yhteisessä suunnittelussa ja toiminnassa. Kasvattaja tulee luoda tunne, että jokaisen panosta tarvitaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. (Piironen 2007, 10.)

Tieto-osallisuus. Lapsilla täytyy olla tietoa, jotta on mahdollisuus osallistua suunnitteluun ja päätöksentekoon. Aikuinen on vastuussa tiedon jakamisessa ja pilkkomisessa ikätasoisesti sopivaksi ja ymmärrettäväksi. Aikuinen myös ohjaa lasta tunnistamaan tiedon todenperäisyyttä esim. internet lähteistä. Lapsilla pitää olla tietoa yhteisön toiminta tavoista, toimintaa säätelevistä asioista ja käytössä olevista välineistä, materiaaleista, tiloista jne.

Osallistumis-osallisuus. Osallistuminen ohjattuun valmiiseen toimintaan.

Ideointi-osallisuus. Ideointi lähtee Piironen (2007,8) mukaan siitä, että lapsi on mukana kokemassa, näkemässä, kuulemassa, aistimassa, ja rekisteröimässä tietoa ympäristöstä. Ilman perustietoa ei voi ideoida, pitää olla tietoa mahdollisuuksista. Aikuisen tehtävänä on turvata tiedonsaanti ja sen perille meno. Ideoita tulisi saada esittää mahdollisimman vapaasti.

Suunnitteluosallisuus. Ideasta seuraava vaihe on suunnitelman tekeminen. Suunnitteluvaiheessa tarvitaan aikaa ja kärsivällisyyttä. Motivoimisella on suuri merkitys suunnittelussa.

Päätöksenteko-osallisuus. Päätöksiä tehtäessä täytyy varmistaa, että kaikki ymmärsivät mitä päätettiin. Lapsella tulee olla tunne, että hänellä on oikeasti mahdollisuus vaikuttaa. Kokemukset päätösten eteenpäin viemisestä ja vaikutuksesta motivoi lapsia uuteen suunnitteluun. Päätöksiä kannattaa kerrata ja arvioida aikajoin. Päätöksen vaikutusta voi pohtia myös etukäteen.

Toimintaosallisuus. ”Apuopena” oleminen ja pienten vastuu tehtävien tekeminen. Osaamisen jakaminen lasten välillä ja toisaalta aikuisten ja lasten kesken antaa monipuolisia toimintamahdollisuuksia.

Arviointiosallisuus. Arviointi pitää tapahtua lasten kielellä, on syytä pohtia mitä tavoitteiden saavuttaminen tarkoittaa, miltä toiminnan vaiheet tuntuivat ja osallistuivatko kaikki eri vaiheisiin. Mitkä syyt vaikuttivat suunnitelman onnistumiseen tai epäonnistumiseen.

Osallistava kasvattaja...

...on kannustava ja innostava, motivoitunut ja hyvin valmistautunut aiheeseen.

...on lapsiryhmänsä tunteva ja hän osaa käyttää lasten vahvuuksia ja antaa tukea tarvittaessa.

...on suunnitelmallinen läpi koko prosessin ja on vuorovaikutuksessa lasten kanssa ... on joustava ja luova!

...osoittaa, että jokainen lapsi on TÄRKEÄ osa ryhmää ja jokaisen panosta tarvitaan tavoitteen saavuttamiseksi.

...luo luottamuksen ja turvallisuuden ilmapiiriin, toimii mahdollisuuksien mukaan pienryhmissä.

...on herkkä huomaamaan otollisia hetkiä ja tilanteita, joissa pienikin lapsi voi tehdä itsenäisiä päätöksiä

... harjoittaa lasten vuorovaikutus-, viestintä-, ongelmanratkaisu ja päätöksentekotaitoja.

...on kärsivällinen, antaa aikaa ja tilaa. Käyttää kertaamista menetelmänä ja pitää tavoitteet realistisina

Lähde: Työilta Keskustan päiväkodissa 28.2.2013.

... on avoin, osaa kuunnella ja antaa tilaa erilaisille ajatuksille ja mielipiteille... mahdollistaa erilaisia vaikuttamisen tapoja.

Ajatuksia ja ideoita osallisuudesta ja Vihreä lippu-toiminnasta!

Aikuinen mahdollistaa monipuolisen toiminnan vapaan leikin aikana niin ulkona kuin sisällä, kannustetaan aineettomaan leikkiin tai leikkiin luonnon materiaaleilla.

Isommat lapset voisivat suunnitella ja toteuttaa itselleen ja toisilleen enemmän tekemisiä annetuista teemoista. Isommat voisivat ohjata pienempiä esim. käsipesussa ja räpättien käytössä.

Pienten ryhmissä tarvitaan sitä herkkyyttä ja hetkeen tarttumista vielä enemmän. Musiikin soidessa voi tanssitunti alkaa kesken muun toiminnan.

Keskustelu, asioiden pohtiminen kunniaan, miksi tehdään niin kuin tehdään ja mitä teoista tai tekemättä jättämisestä seuraa. Mitä tehtiin ennen vanhaan!

Aikuisen tulee olla herkkä ja kuulla ja nähdä lasten toiminnasta otollisia asioita joihin tarttua ja joita lähteä viemään eteenpäin.

Yhteistä päämäärää kohti mennessä muistetaan myös arviointi ja palkkio. Tärkeää muistaa myös kiitos ja kannustus oikeista tavoista toimia!

Lapsen tietoa ja innostusta voi ruokkia ja rohkaista lasta viemään tietoa kotiin asti.

Pyöräillen ja kävellen kulkemiseen rohkaiseminen ja kannustaminen.

Leikkivälineiden, tavaroiden arvo, niistä huolehtiminen, niiden korjaaminen tai uudelleen käyttö.

Toisen ihmisen kunnioittaminen, tasa-arvoinen keskustelu, kuunteleminen, jokapäiväinen ystävyys.

Yksilön, ikätason ja kehityksen huomioiminen toiminnassa. Jokaiselle jotakin

Lapset enemmän tekemään oikeita töitä! Tyhjentämään roskiksia, räpättejä laittamaan, kattamaan, valmistelemaan toimintaa tekemään pieniä työtehtäviä. Lapset tutustumaan pyykkihuoltoon, paperivarastoon, tiloihin ja mahdollisuuksiin.

Ekoeläimet ovat jo mukana aktiivisesti, myös koteihin vierailut mahdollisiksi. Ryhmien välinen yhteistyö.

Draaman ja teatterin käyttö, sekä lasten tekemänä, että aikuisten.

Ryhmien välinen yhteistyö, miten meidän ryhmässä toimitaan? Isot kertomaan pienille jne.

Verstaassa voisi yhdessä lasten kanssa kunnostaa ja korjata tavaroita.

Kierrätystorin kehittäminen toimivaksi ja päiväkodin sisällä tavaroiden, lelujen vaihtaminen.

Säännölliset kokoukset lasten kanssa, esim. siitä mitä tavaroita tarvitaan, miten lelut voisivat kiertää

Lähiruoka – esillä keskusteluissa, retkellä torille, leipomoon, puutarhaan.

Lähde: Työilta 28.2.2013

7. Ympäristökasvatuksen menetelmiä Keskustan päiväkodissa

Retket
metsä, roskis,
lähiympäristö

Lapsiryhmän oma Ekoeläin
mukana toiminnassa,
vierailut kodeissa, terveiset
vihkoon

Kierrätys ja lajittelu

Ympäristöraati, huomioidaan
lasten osallisuus

Musiikki, hetket omissa
ryhmissä ja koko talon
yhteiset sisällä ja ulkona

Pajat
isojen ja pienten pajat,
taloittain monipuolista
tekemistä

Askartelu
luonnonmateriaali
kierrätysmateriaali

Yhteistyö perheiden kanssa,
pihataalkoon, kukkasipuleiden
istutus

Puistokoulu

Pikkumetsän ja oman pihan
hyödyntäminen

Räpätit, lapset mukaan
tekemään.

Tempaukset, energian
säästöviikko, autoton päivä
jne.

Teatteri, draama

Vierailevat asiantuntijat

Liikunta

Ympäristökasvatuksen materiaalia menetelmien sisällöksi:

ENERGIA:

*Energiaverkko. Pohjoiskarjalan ammattikorkeakoulu ja Motiva. 2003.
elearn.ncp.fi/materiaali/kainulainens/energiaverkko

*Kestävän kehityksen verkkopalvelu.
Opetushallitus www.edu.fi/teemat/keke

*Käytännön fysiikkaa. Opetushallitus
www.edu.fi/oppimateriaalit/kaytannonfysiikka

*Motiva Oy www.motiva.fi

KESTÄVÄ KULUTUS:

Kuluttajaviraston Lapsiperheen ostajan opas
(www.kuluttajavirasto.fi > Ostajan oppaat > Lapsiperhe > Lapsi kuluttajana)

Kuluttajaviraston verkkosivut
(www.kuluttajavirasto.fi > Opettajalle > Opetuksen suunnitteluun > Varhaiskasvatus)

Mannerheimin lastensuojeluliiton sivut
(www.mll.fi -> Tukea vanhemmille -> Lapset ja media)

Suomen luonnonsuojeluliitto
(www.ekoteho.net)

LÄHIYMPÄRISTÖ:

*Nummi, Elina. Täti Vihreän ympäristöopas.
1998. Kirjayhtymä

*Hiltunen, Jaana & Konivuori, Heli. Vihreä draama – draaman keinoin kestäviin elämäntapoihin. 2005. Kustantajat Sarmala Oy. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

*Hinneri, Sakari & Hämet-Ahti, Leena & Kurtto, Arto & Vuokko, Seppo. Maarianheinä, mesimarja ja timotei. Suomen luonnonvaraisia kasveja. 1986. Otava. Keuruu.

*Honkonen, Leena & Karvonen, Pirkko. Halataan puuta. Luonto- ja liikuntaleikkejä. 1995

*Milne, Lyndsay. Hauskaa askartelua luonnosta. 1999. WSOY

JÄTE:

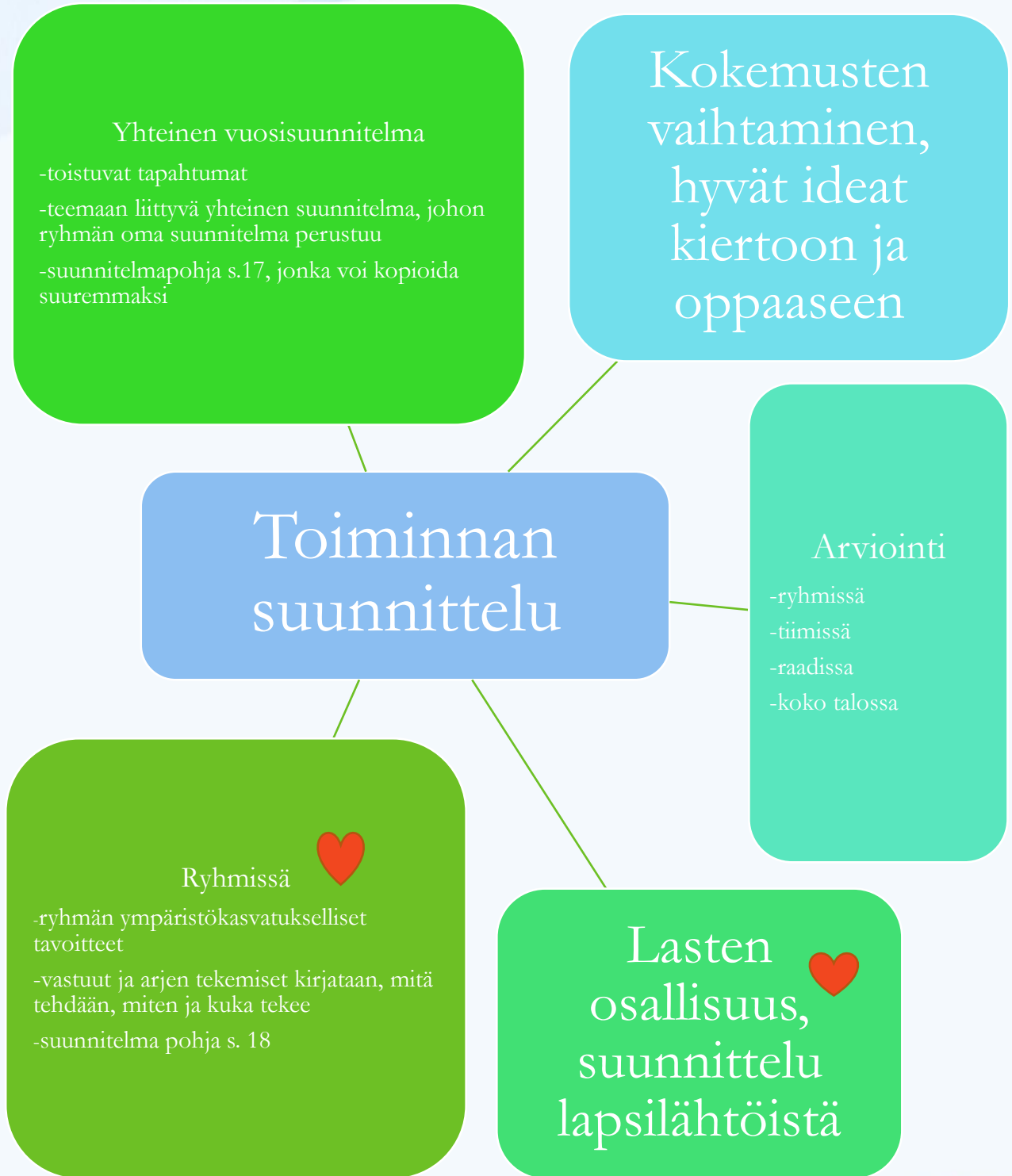
*Kiertokapula Oy, www.kiertokapula.fi

*Paperinkeräys Oy, www.paperinkerays.fi

*Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelu,
www.ymparisto.fi

*YTV - Fiksu

8. Suunnittelun tueksi

Ryhmän nimi

Tavoitteet:

Toimintakausi

Menetelmät:

Teema

Kuu- kausi						
Vko Kuka Mitä Miten						
Vko Kuka Mitä Miten						
Vko Kuka Mitä Miten						
Vko Kuka Mitä Miten						

Raadin ja Tiimin toiminta Keskustan päiväkodissa:

RAATI

- Ympäristöraatiin kuuluu jokaisesta lapsiryhmästä lapsia ja aikuinen. Raati suunnittelee ja ohjaa Vihreä-lippu toimintaa.
- Kokoontuu kerran kuussa. Ajankohdat sovitaan koko kaudeksi etukäteen.
- Raadissa suunnitellaan ympäristötiimin valmistelemaat aiheet. Lapsilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa. Ja osallistua. Aikuinen ei anna valmista mallia, mutta tukee lapsia toiminnassa.
- Raadin toiminnalle pitää olla tarpeeksi aikaa.. Ryhmytykselle annetaan aikaa uuden raadin aloittaessa.
- Tiedon tulee kulkea sekä raadista ryhmiin, että ryhmistä raatiin.
- Raadin osallistuminen prosessin kaikkiin vaiheisiin suunnittelu, toteutus ja arviointi!
- Raadin asema päättävänä elimenä, raatilaisten arvostus ja palkitseminen.
- Raadissa huomioidaan kaikki lapset, kirjataan ylös mielipiteitä kuunnellaan kaikkia. Tarvittaessa pidetään raati pienille ja isoille erikseen!

TIIMI

- Tiimiin kuuluu yksi kasvattaja jokaisesta lapsiryhmästä, jokaisella kaudella kutsutaan muita ammattiryhmiä raadin tapaamisiin tarvittaessa.
- Tiimi kokoontuu kerran kuussa ennen raadin kokoontumista
- Tiimi huolehtii Vihreä lippu projektin etenemisestä ja kriteerien täyttymisestä.
- Tiimi käsittelee aikuisten asiat tiimissä, vie alustelut asiast lasten päätettäväksi raatiin
- Tiimi vastaa tiedottamisesta muulle työyhteisölle. Huomioidaan myös tiedon kulku tiimin päin!
- Tiimi vastaa motivoinnista ja sitouttamisesta.
- Tiimin jäsenet ovat sitoutuneita tekemiseen ja kokoontumisista pidetään kiinni.
- Ympäristötiimin vetämisen vastuu kiertää ryhmittäin.
- Tiimin jäsenet ovat pysyviä, lukuvuosi kerrallaan. Jäseniä vaihdetaan portaittain.
- Tiimissä tehdyillä päätöksillä haetaan tarvittaessa johdon tuki. Tiimissä tehdyt päätökset koskevat koko henkilökuntaa
- Tiimin toimintaa arvioidaan kauden lopuksi!

A. Jätteiden vähentäminen

TOIMINTA

- raati
- pajat
- näytelmät

- roskaretket
- eko-eläimet
- yhteiset lauluhetket

MITÄ ON TEHTY?

- lajittelu
- kierrätys- ja luonnonmateriaalin käyttö
- RÄPÄTTTT pohdituttaa, kuivaus teho, vanhempien rektiöt, työmäärä, lasten osallisuus

MITEN NÄKYY ARJESSA?

- lapset huolehtivat ympäristöstä
- lapset kyselevät lajittelusta
- lapset piirtävät läpi monistamisen sijaan
- milloin uutta materiaalia saa käyttää?

Vanhan tavaran poisto,
miten liiasta roinasta eroon?

Päiväkodille tarvitaan metallin
keräys astia!!

Jätteiden vähentäminen:

Tuotanto ja kulutus tapojen muutokset ovat tuoneet mukanaan jäteongelman. Kaikki pois heitetty päätyy jonnekin. Jätteiden käsittely aiheuttaa ympäristöhaittoja., jotka kohdistuvat ilmaan, vesiin tai maaperään. Tuotteiden nopea kierto vie kaatopaikoille käyttökelpoisia ja kierrätykseen sopivaa tavaroita ja materiaalia.

Kierrättämisellä tarkoitetaan jätteen keräämistä uuden raaka-aineen perustaksi.

Uudelleenkäytössä on kyse tuotteen käyttämisestä joko sellaisenaan tai sille keksitään uusi käyttötarkoitus. Uudelleenkäyttö hidastaa tavaran joutumista jätteeksi ja poistaa uuden tuotteen tarpeen.

Tämän päivän kansalainen on oppinut jätteiden lajittelua ja materiaalien kierrättämistä ja jopa tuotteiden uudelleenkäyttöä. Jäte- ja luonnonvarojen riittävyys-ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan uusi toiminta- ja ajattelutapa. Omistaminen ei saisi olla päämäärä; jätteiden määrä on suorassa suhteessa hankittujen tavaroiden määrään. Jätteiden synnyn ehkäisyn tulisi olla ensimmäinen tavoite. Toinen jätteiden hyödyntäminen raaka-aineena tai edes energiana. Jätteiden turvallinen loppusijoitus on viimeinen vaihtoehto.

Päiväkodeissa voidaan ekotehokkuutta lisätä toimissa ja hankinnoissa. Tarveharkinta on ensimmäinen kohta, tarvitaanko tuotetta ylipäättään. Muita keinoja ekotehokkuuden lisäämiseksi on esim.

*Ympäristöstä löytyvä materiaali leikkiin ja askarteluun.

*Hankitaan kestävä, ajatonta ja korjattavaa.

*Ylijäämämateriaalin kerääminen esim. vanhempien työpaikoilta.

*Kertakäyttöisyyden välttäminen

*suuret pakkauskooot, vähän pakatut tuotteet

*lautanen tyhjäksi!

*huomioi ympäristömerkit

*ongelmajätteiden ja kemikaalien käytön vähentäminen

*tavaranvaihtopisteet, kirpputorit

*kopiointin järjeistämisen

*kankaiset käsipyyhkeet paperisten tilalle eli RÄPÄTIT kunniaan

Lähde: Vihreä lippu -kansio, E2-E5

Toiminta vinkkejä jäte teemaan:

Tenavien ja Ipanoiden yhteinen jätelaulu, sävel hämähämähäkki.

1. Tenavien Tarja keiton lämmitti, ipanalta kakka vaippaan pärahti. Pahvit pahvikierrätykseen, vaipat sekajätteeseen, ruuantähteet tietty biojätteeseen.
2. Lippu meillä liehuu lipputangossa, kaikille se kertoo tärkeest' jutusta. Isot pienet tietää aivan varmasti, miten jätteet lajitellaan aivan oikeesti.
3. Roska, roska-auto kurvas pihalle. Kippas vaippapussin roskalavalle. Kiitos roska-auto, sulle sanomme. Niin alkoi matka kaatopaikalle!

Roska-kim leikki :pöydällä tai lattialla on erilaisia roskia. Lapset saavat katsoa niitä hetken aikaa rauhassa. Muut leikkijät laittavat silmät kiinni paitsi, yksi, joka ottaa yhden roskan pois. Muut yrittävät arvata mikä roska puuttuu. (Oikein arvanneelta voidaan kysyä, mihin roskikseen roska kuuluu?) Oikein arvannut saa ottaa seuraavalla kierroksella roskan pois. Leikin lopuksi roskat lajitellaan oikeisiin roskiksiin.

Leikataan vanhoista risoista satukirjoista kuvat ja tehdään niistä uusia kirjoja joihin kirjoitetaan uudet tekstit.

Tunnista roska -leikki Istutaan piirissä, istujilla on edessään jokin roska. Sokko keskellä pyörähtää ympäri valitsee yhden roskan, jonka tunnustelemalla arvaa. Koskea saa, puhua ei. Istujat saavat vaihtaa paikkoja. Sokko on sokko kunnes arvaa oikein. Oikein arvaamisen jälkeen pohditaan miten kyseinen roska lajitellaan.

Totta vai tarua –leikki Ohjaaja tekee väitteitä esim.”Maitopurkki maatuu” lapset kommentoivat, pohditaan yhdessä oikeaa vastausta.

Mihin roskikseen kuulun leikki.

*Laita leikkitalan kulmiin roska-astiat, bio-, lasi-, paperi-, metalli-, kartonki- ja sekajäte. Yksi piste tulee aina olla korjaus- ja uudelleen-käyttöpiste tai kirpputori.

*Lapset ovat roskia, joiden pitää löytää lajitteluastia, ohjaaja huutaa ”te olette banaaninkuoria”

*joskus joukko hajaantuu keskustellaan miksi?

*oikeita vaihtoehtoja voi olla useita esim. sanomalehti käy paperinkeräykseen, biojättepussiksi, askarteluun jne.

Kierrätä aikakauslehdet ystävien ja sukulaisten kanssa tai vie ne vaikka terveyskeskukseen asiakkaiden iloksi.

HASSU TARINA” Pekka-vaarin lajittelu- ja kierrätysohjeet.” Tämä tarina sopii sellaisille lapsille, jotka jo osaavat kierrätysasioita. Lue tarina kokonaan tai osissa. Miettikää yhdessä oikeat vastaukset. Pekka-vaari halusi opettaa pikku-Maijalle kierrätysasioita, mutta meniköhän kaikki sittenkään oikein!

Pekka-vaari kutsui pikku-Maijan keittiöön, sillä hän halusi opettaa Maijalle mihin erilaiset jätteet laitetaan. Muistathan Maija, että sanomalehdet ja kirjekuoret laitetaan lasinkeräykseen. Ja tiedäthän sen, että banaaninkuoret ja ruuan tähteet laitetaan metallikeräykseen. Kun olet saanut juotua limpparipullot tyhjiksi viethän pullot paperikeräykseen! Jos sinulla menee joskus muovisia leluja rikki esim. lumilapio tai pikkuauto, niin heitä lelut biojätteeseen. Ja vielä yksi asia, maitopurkit ja pahvit kannattaa aina viedä kauppaan pullonpalautukseen. Eikös jätteiden lajittelu olekin helppo!

JÄTTEIDEN KIERRÄTYS VIESTI: pienryhmälle n.12 lasta

- 1.Lapset laitetaan kahteen joukkueeseen, lapset voivat keksiä joukkueelleen kierrätykseen liittyvän nimen.
- 2.Lapset muodostavat jonon omasta joukkueestaan.
- 3.Lapsille nimetään /näytetään leikissä mukana olevat roskat.
- 4.Kummankin joukkueen ensimmäiset lähtevät liikkeelle äänimerkin jälkeen, juoksevat vastapäätä olevalle hula hula vanteelle, jonka sisällä on erilaisia ”roskia”. Lapsi valitsee yhden roskan, menee kierrätyspisteelle ja laittaa roskan oikeaan roskikseen.
- 5.Tämän jälkeen lapsi juoksee oman joukkueensa luo ja lähettää seuraavan juoksijan matkaan. Näin jatketaan kunnes kaikki roskat on lajiteltu.
- 6.Roska-astioiden sisällöt tarkistetaan yhdessä.

JÄTE PULLONPYÖRITYS: Kerätään erilaisia jätteitä, asetellaan ne pöydälle. Pyöritetään pulloa ja se kehen pullo osoittaa saa sanoa roskista mihin jokin roska viedään. Seuraavaksi pyöritetään pulloa ja taas katsotaan seuraava jäte.

KUMMIA TAVAROITA KAASTOPAIKKAKUORMASTA: Aikuinen kokoaa pussillisen tavaroita, jotka ovat lähdössä kaatopaikalle. Miettikää yhdessä:

- Mistä tavarat ovat tulleet,
- Mikä on tavaran tarina?
- Miksi joku on heittänyt sen tavaran pois?
- Miten sitä voitaisiin vielä käyttää tai hyödyntää?
- Mitä tavaran valmistamiseen on tarvittu?
- Millä tavaran olisi voinut korvata?

B. Lähiympäristö

Lähiympäristö:

Lähiympäristö on oivallinen teema lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen herättelylle. Teema antaa mahdollisuuden monipuoliseen toimintaan, käyttäen kaikkia aisteja.

Ympäristöherkkyys on kyky havainnoida ja aistia ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia. Ympäristöherkkyys on tunnepitoinen, empaattinen suhde ympäristöön, joka perustuu omaan kokemukseen ja omiin havaintoihin.

Luontosuhde on ihmisten ja ihmisyhteisöjen suhde ympäröivään luontoon. Luontosuhde muuttuu yhteiskunnan muutosten ja yksilön oman tilanteen mukaan. Teollistuminen ja kaupungistuminen ovat vaikuttaneet luontosuhteeseen Suomessa.

Luonto alkaa päiväkodin ovelta, on tässä ja nyt. Luonto ei ole kaukana kaupungissakaan. Lähiympäristöön tutustumisessa voi käyttää apuna, leikkejä, satuja, tarinoita, draamaa, taidetta, retkeilyä jne.

Lähiympäristöstä lapset voivat kerätä tutkimustietoa itse: haastattelemalla havainnoimalla, valokuvaamalla, kirjallisuuteen tutustumalla, päiväkirjaa pitämällä jne..

Lapset ovat oman lähiympäristönsä asiantuntijoita, lasten pitäisi päästä vaikuttamaan; suunnittelemaan ja kehittämään ympäristöään.

Pihassa tulee olla tilaa leikille, mielikuvitukselle ja hiljaisuudelle. Toiminnallista opetusta on hyvä viedä ulos, ja käyttää kaikkia aisteja havainnointiin.

Konkreettinen tapa vähentää lähiympäristöteemassa ympäristö-kuormitusta on liikkumistapoihin vaikuttaminen. Kävellessä ja pyörällä liikkuminen säästää luontoa, kohentaa kuntoa ja terveyttä ja antaa mahdollisuuden tutustua lähiympäristöön paremmin

Lähiympäristöteeman ympäriltä voi yhteistyökumppani vanhempien lisäksi löytyä seuraavista instansseista:

*kunnan eri hallintoalat esim. puisto-osasto

*kunnanvaltuutetut

*lähipäiväkodit, koulut, vanhainkoti

*kirjasto, seurakunta, poliisi, palokunta, yhdistykset, paikalliset yritykset, media

Lähde: Vihreä lippu –kansio, F2-F6

Toimintavinkkejä lähiympäristö teemaan:

Metsänimikyltit:

1. Mennään lähimetsään.
2. Ohjeistetaan lapset etsimään keppejä, kiviä, käpyjä, lehtiä yms. Joista voi sommitella, kirjoittaa oman nimensä.
3. Lapsi kasaa nimensä pahvin päälle.
4. Otetaan valokuva.
5. mennään metsästä tulostimen ääreen.
6. Tulostetaan kuva ja laitetaan oma metsänimikyltti esim. lapsen lokeroon.

Arvoituskortit, lähiympäristöstä

1. Siinä voimakeä laskea ja myöskin küipeillä? (Liukumäki)
2. Pienet vielä opettelee, isot jo hurjia vauhteja vetelee? (Keinu)
3. Kesällä suojan auringolta antaa. Syksyllä pieniä aarteita tiputtaa? (Tammipuu)
Näitä voi tehdä yhdessä lasten kanssa, toiselle puolelle kirjoitus toiselle puolelle kuva.)

*Ulkona talvella tehdään lumesta liukumäki, lumiukkoja. Lunta voi sulatta, jäälyhtyjä jäädyttää. Värjäämällä saa erivärisiä lyhtyjä.

*Pyydetään esim. puisto-osaston työntekijää esittelemään työtään päiväkodin pihassa ja pikkumetsässä. Etukäteen on mietitty kysymyksiä, joihin asiantuntija vastaa.

*Valitaan kohta pihasta, joka kuvataan säännöllisin väliajoin vuodenaikojen vaihtuessa (vaikka kerran kuussa). Kirjoitetaan päiväkirjaan ylös tuntemuksia, havaintoja ja aistimuksia.

*Ympäristöraadissa: Pikku metsässämme asustaa Oili Orava (pehmolelu piilotettuna puun oksalle). Lapset ovat käyneet katsomassa Oilia ja nähneet sen nimikko puussaan. Oili Orava lähettää raadille kirjeitä, joissa sitä huoletta milloin mikäkin pihapiirin ongelma. Jokainen ryhmä voisi vuorollaan keksiä kirjeen sisällön. Esim. En pysty enää hyppimään oksalta oksalle ruokaa hakemaan, kun niitä on katkottu. Voisitteko auttaa lapset? Muuten olen huomannut, että alapiha on säilynyt puhtaana roskista, koska olette vieneet roskat niille kuuluville paikoille jne...

*Minne jalat kulkivat?

Mitä silmät näkivät?

Mitä korvat kuulivat?

Mitä nenä haistoi?

Mitä suu maistoi?

Tässä harjoituksessa muodostetaan muutaman hengen ryhmiä, joista jokainen suunnittelee ja toteuttaa runon pohjalta polun, jossa saadaan mahdollisimman paljon aistikokemuksia. Polku tehdään luonnosta löytyvistä materiaaleista. Lopuksi ryhmät tutustuvat toistensa polkuihin. Polku voidaan esitellä toisen ryhmän jäsenille pareittain silmät sidottuna. Lopuksi vaihdetaan tuntemuksia. (Lähde: Kivi, paperi, sakset)

Tavoite: aistien herkistely, ”vanhan näkeminen uutena”

C. Lähimmäinen

SÄÄNNÖT

- koko talo
- piha
- oma ryhmä

TOISEN
KUNNIOITTAMINEN

TASA-ARVO suhteessa:

- lapsiin
- vanhempiin
- henkilökuntaan

TUNTEIDEN
TUNNISTAMINEN JA
SANOITTAMINEN

ERILAISUUDEN
HYVÄKSYMINEN

TOISEEN KULTTUURIIN
TUTUSTUMINEN:
KANSALLISUUDET
TALOSSA, KIINAN
KUMMITYTÖ

KASVATUSKUMPPANUUS

YHTEISTYÖ OSASTOJEN
VÄLILLÄ

JOKAPÄIVÄINEN
YSTÄVYYYS ARJESSA

- toinen toiselle päivä
- ystävänpäivä

HENKILÖKUNNAN
YHTEISVASTUU
TOIMINNASTA

KOKO TALON YHTEINEN
TEKEMINEN

- lauluhetket
- juhlat

YKSILÖN
HUOMIOIMINEN

Toimintavinkkejä lähimmäinen teemaan:

Vekaroiden lasten ajatuksia lähimmäisestä:

Mä tykkään mummista ja papasta.

Saa ystävystyä ja tutustua toisiinsa.

Voi tehdä toisen kanssa yhdessä vaikka vaikeaa palapeliä.

Kaverille voi antaa lelun, että voi leikkiä yhdessä.

Jos ei olisi ystäviä tuntuisi kurjalta ja pahalta.

Ystävän kanssa voi halia tai antaa suukon.

Ystävän kanssa voi käydä metsässä poimimassa kukkia ja marjoja äidille.

Lapsi voi auttaa äitiä tekemään ruokaa.

Jos toinen ei tunne kelloa tai ei osaa lukea, toinen voi auttaa sitä.

Pitää pyytää kauniisti, että toinen voi auttaa ja olla kaveri.

*KEHU, tehdään pienryhmässä kukka, sydän tai tähti, jonka keskelle kirjoitetaan lapsen nimi, Jokainen lapsi saa sanoa jokaisesta jotakin hyvää ja se kirjataan tehtyyn kukkaan, sydämeen tai tähteen.

*HYVÄ KOSKETUS: Lapset jaetaan pareihin, toinen on taikina ja toinen on leipuri. Aikuinen kertoo mitä aineita lisätään taikinaan ja miten esim. jos taikinaan lisätään maitoa, leipuri sillittää taikinaa kevyesti niin kuin maito valuisi tai jos lisättäisi sokeria, niin taputellaan kevyesti sormenpäillä.

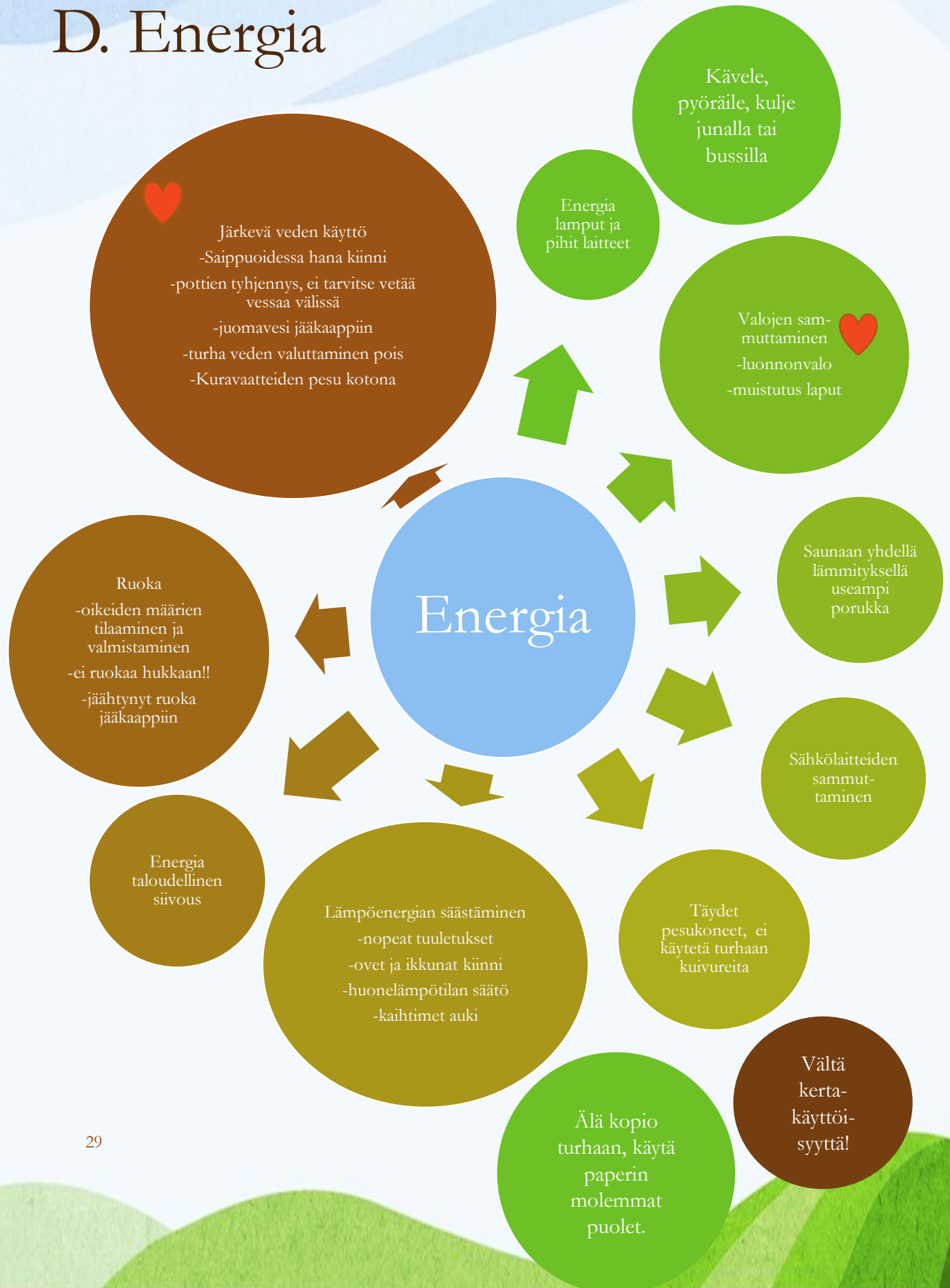
*KETJULORU. Tämä leikki kehittää yhteistyötä ja sosiaalisuutta. Yksi leikkijöistä aloittaa sanomalla, että hän on jokin tai joku, joka etsii tärkeää asiaa. Esim. ”Olen balettitanssija ja etsin tanssikenkääni.” Seuraava jatkaa ”Olen tanssikenkä ja etsin jalkaa”, josta kolmas jatkaa ”Olen jalka ja etsin jalkapalloa”. Näin jatketaan. Jos joku ei keksi sopivaa sanaa, voivat kaikki pohtia sitä yhdessä.

*LIINALAULU, Kierrän kuljen näin mis on ystävain liinan hälle levitän ja poskeansa silitän. Sä oot mun ystävain.

*Leikinohjaaja pudottaa nenäliinan. Kun nenäliina on ilmassa kaikkien pitää nauraa kovaa. Heti kun nenäliina koskettaa maata, nauru lakkaa. Nenäliinaa voidaan pudottaa muutaman kerran.

*Pienet ja eskarit voisivat leikkiä keskenään, pitäisivät leikkihetken tai vaikka laskisivat yhdessä mäkeä.

D. Energia

Energia:

Energia on yleisin fysiikan käsite, kaikki luonnonilmiöt ja niiden hyväksikäyttö perustuu energiaan. Energian tuotanto ja sen kuluttaminen aiheuttavat päästöjä, jotka ovat avainasemassa ratkottaessa ympäristöongelmia.

Energia liittyy ääneen, liikkeeseen, lämpötilaan, valoon, sähköilmiöihin, magnetismiin, olomuodon muutoksiin, kemiallisiin reaktioihin ja ydinreaktioihin. Lähes kaikki energia on peräisin auringosta. Sähkö on yleisin tapa siirtää energiaa, se ei varsinaisesti ole energiamuoto. Sähkön avulla energiaa voidaan käyttää muualla kuin siellä missä se tuotetaan.

Energiankulutuksen voi jakaa välittömään ja välilliseen kulutukseen.. Välitön energian kulutus on sitä energiaa, jota käytetään esim. lämmitykseen, valaistukseen, laitteiden toimintaa, veden lämmitykseen. Välillinen energiankulutus on ostamiemme ja kuluttamiemme tuotteiden tai palveluiden elinkaaren aikana kuluva energia. Mitä enemmän kuluttaa tavaroita ja palveluja sitä enemmän kuluttaa energiaa välillisesti.

Energianlähteet voidaan jakaa uusiutumattomiin ja uusiutuviin. Uusiutumattomia ovat fossiiliset polttoaineet ja ydinvoima, jotka siis aikanaan loppuvat. Uusiutuvia ovat aurinko-, tuuli-, vesivoima ja biopolttoaineet.

Uusiutumattomien energianlähteiden suurin ongelma on niiden saastuttavuus. Fossiilisia polttoaineita käytettäessä vapautuu rikkiä, typpeä, metalleja ja hiiltä.

ILMSTONMUUTOS on seurausta ihmisen aiheuttamista kasvihuone-kaasupäästöistä. Ilmastonmuutoksen on ennustettu aiheuttavan meren pinnan nousua, kuivuuden, myrskyjen ja muiden ääri-ilmiöiden lisääntymistä. Ekologiset ongelmat aiheuttavat myös yhteiskunnallisia ongelmia; köyhyys, pakolaisuus, maiden väliset riidat. Ilmaston-muutosta tulisi hillitä ja toisaalta varautua sen seurauksiin.

ENERGIAA KANNATTAA SÄÄSTÄÄ KOSKA...

...Näin voi pienentää energian-tuotannon ja – kulutuksen aiheuttamia ympäristövaikutuksia.

...ei ole oikeudenmukaista, että 25% ihmisistä maapallolla kuluttaa 75% energiasta.

...säästäminen on taloudellisesti kannattavaa.

...se voi olla muutos kohti uudenlaisen hyvinvoinnin löytämistä ja elämänlaadun parantumista

Lähde: Vihreä lippu –kansio, D2-D5

Toimintavinkkejä energia teemaan:

Mukuloiden sadutus energia aiheesta.

Kun laittaa hanan auki niin sitten siitä tulee vesiä. Se on rinsessan tapa. Kun laittaa kuumetta niin sitte tulee sähköä. Kun ihmiseltä tulee sähköisku, ni se vähä nipistää. Kun tulee vettä päälle ni suihkuttaa ja menee suihkuun. Kun vesi tulee hanasta ni se vähän voi lipsahtaa päälle. Suihkuttaa rikki ja räiskii, läiskii minun päälle. Että vesi putoaa hanasta. Kun sähkö menee rikki, ni kaikki lamput menee kiinni ja kun sähkö on hyvin kunnossa, voi laittaa valon auki. Kun vesi kiertää ni se sähköttää putkissa ja sitten se putki menee rikki. Pyörä. Kun mä oon nähnyt unta, ni mä oon menny putkeen unessa.

*Keskustellaan lasten kanssa miten voidaan vähentää veden käyttöä. Tehdään kartongille isoja vesitippoja ja väritetään ne sinisiksi ja kirjoitetaan teksti ”Käytä vettä säästeliäästi”. Kiinnitetään tipat vesipisteiden viereen. Huomioidaan ”hanan säätöä”.

*Pyydetään talonmiestä tai muuta sopivaa asiantuntijaa esittelemään päiväkodin teknistä järjestelmää, ilmastointi, lämmitys tms. Mietitään etukäteen kysymyksiä valmiiksi.

*Energian säästöviikkoon valmista materiaalia www.motiva.fi

*Asetetaan kaksi lämpömittaria niin, että toinen on varjossa ja toinen auringon paisteessa. Havaitaan, että auringonvalossa ollut mittari näyttää korkeampaa lämpötilaa.

Tarvitaan: kaksi lämpömittaria

Tavoite: havainnollistaa auringosta saatavaa energiaa

*Rakennetaan erilaisia leijoja. Leijoja lennätettäessä voidaan pohtia, mikä saa leijan lentämään ja minkälaiset paikat ovat hyviä leijan lennätykseen.

Tarvitaan: leijanrakennus tarvikkeita, kuten narua, rimaa, silkkipaperia, muovipusseja

Tavoite: havainnollistaa tuulivoimaa

*Kokeillaan paksuja ja ohuita vaatteita kylmällä ilmalla. Tarkkaillaan, minkälaiset vaatteet lämmittävät parhaiten. Mietitään, mistä erot johtuvat. Miksi linnut pörhistelevät höyheniään talvipakkasella? Mitä hyötyä on kerrospukeutumisesta pakkassäällä? Ilma johtaa lämpöä huonosti eli eristää hyvin. Siksi ilmakerrokset höyhenien tai vaatekerrosten välissä suojaavat liialta lämmönhukalta. Neulotut villapaidat ovat hyviä eristeitä, koska neuleen väliin jää aina ilmakerroksia.

Tarvitaan: paksuja ja ohuita vaatteita

Tavoite: oppia pukeutumaan lämpimästi ja ymmärtämään eristeiden vaikutus

*Ennen tehtävän aloitusta tutustutaan yhdessä ympäristömerkkeihin. Erityisesti kiinnitetään huomiota sähkölaitteiden energia-merkintöihin. Valmistetaan taulukko, johon voidaan merkitä, mitä erilaisia ympäristömerkkejä ja eri energialuokkiin kuuluvia laitteita löydetään. Lapset etsivät erilaisia merkkejä ja kirjaavat löytämänsä merkit taulukkoon. Merkkejä voidaan etsiä koulusta, kotoa ja kaupoista. Muutaman päivän kuluttua tutkitaan, minkälaisia ja miten paljon erilaisia ympäristömerkkejä ja energia-merkintöjä on löydetty.

Tarvitaan: itse tehty bongaustaulukko

Tavoitteet: tutustutaan ympäristömerkkeihin erityisesti energian kannalta

*Tukkaa kammataan muovi-kammalla, tai täyteen puhallettua ilmapalloa hangataan villakankaaseen. Tuodaan varattu kampa tai ilmapallo pöydällä olevan paperisilpun lähelle. Havaitaan, että varattu esine vetää paperisilppua puoleensa. Opitaan, että kappaleet varautuvat hangattaessa. Varautuminen ilmenee sähköisinä voimina ja sähkökipinäinä.

Tarvitaan: esim. muovikampa ja paperisilppua, tai ilmapallo, villakangasta ja paperisilppua

Tavoite: havaita sähkövarauksia

*Kylvetään erilaisten kasvien siemeniä ja kasvatetaan niitä ruukuissa tai kasvimaalla. Mietitään, miten energia liittyy kasvuun. Mistä kasvit saavat energiaa ja mihin se käytetään? Mihin erilaiset kasvit varastoivat energiaa? Miten ihminen voi tätä energiaa hyödyntää? Voidaan yrittää kasvattaa muutamia kasveja myös pimeässä. Miksi ne eivät säily hengissä?

Tarvitaan: kasvien siemeniä, multaa, ruukkuja, tai kokonainen kasvima

Tavoite: tutkia energiaa elävässä luonnossa

*Kokeillaan pärjätä ilman sähköä, ja pohditaan mitä se tarkoittaa päiväkodissa ja mitä se tarkoittaa kotona. Mitä voi tehdä ilman sähköä? Mitä ei voi tehdä ilman sähköä?

Luo taikaa

- *Kehitä tarina
- *Lisää ripaus mielikuvitusta
- *Järjestä löytöretki
- *Järjestä yllätys
- *Lähetä salainen viesti
- *Häkellytä ja hämmästytä
- *Vihjaa, että ”joku” on läsnä
- *Käytä johtolankoja ja vihjeitä
- *Tee jotakin odottamatonta
- *Tuo paikalle jotain epätavallista
- *Huomioi kaikki aistit
- *Käytä erikoisasua
- *Tartu tilaisuuteen
(Steve van Matre: Maakasvatus)

E. Kestävä kulutus

♥ Tavaroiden kohtelevinen!
Korjaaminen kunniaan!

♥ Hankitaan laadukasta ja kestävä! Pitkän tähtäimen suunnittelu!

Kierrättäminen ryhmien ja päiväkotien välillä. Käyttämätön on ehkä tarpeellinen toiselle.

Tavaran vaihtopäivän kehittäminen toimivaksi, sen erilaiset muodot!

Tavara käytetään loppuun, hankintojen järjeistäminen ja luovuuden käyttäminen

Kierrätysmateriaalin hyödyntäminen, kierrätysmateriaalin kerääminen esim. perheiltä

Vähemmän ympäristöä kuluttava ruokailu!!!!
Miten voimme siihen vaikuttaa?

Vältä keräkäyttöisyyttä!
Vähennä paperin kulutusta!

Kestävä kulutus

Kuluttaminen on aikaisempaa suurempi osa lasten ja nuorten identiteettiä. Miten auttaa lasta oppimaan ettei identiteetin tarvitse perustua ostamiselle ja omistamiselle?

Elintason nousu on tuonut elinvuosia lisää ja arki on helpottunut ja tullut turvallisemmaksi. Samalla jätemäärät ovat kasvaneet, energian ja luonnonvarojen kuluttaminen on noussut valtavasti. Kaikki käytetty hyödyke on peräisin luonnon-varoista. Ekosysteemin tehtävä on myös tuottaa ravintoa, puhdasta vettä ja happea, suodattaa epäpuhtauksia, ylläpitää ilmaston tasapainoa jne. Mittavasta kuluttamisesta johtuva ympäristö-kuormitus uhkaa yksittäisiä eliöitä, luonnon monimuotoisuutta ja koko ekosysteemin tasapainoa.

Viidesosa maapallon ihmisistä kuluttaa 80% kokonaiskulutuksesta. Miljardi ihmistä elää äärimmäisessä köyhyydessä. Jos kaikki maapallon ihmiset kuluttaisivat niin kuin ME suomalaiset, tarvittaisiin neljä maapalloa tuottamaan tarvittavat luonnon varat ja meillä on vain yksi.

Kulutustapoihin on vaikea vaikuttaa. Lapsena opitut tavat pysyvät sitkeästi. Päiväkodissa tehty työ on avainasemassa kulutustapojen edistämisessä. Olennaista on esikuvana oleminen.

Markkinointia kohdistetaan jo hyvinkin pieniin lapsiin; 2-vuotias tunnistaa tuotemerkkejä, 4-5-vuotias tekee itsenäisiä ostopäätöksiä. Tutkimusten mukaan alle 12-vuotias ei osaa suhtautua kriittisesti mainontaan. Samaan aikaan 120 miljoonaa lasta työskentelee kokopäiväisesti ympärivuoden, suurin osa vaarallisessa ympäristössä.

Ympäristökuormituksen vähentäminen onnistuu helpon vähentämällä kulutusta, minkä ei tarvitse merkitä elämänlaadun laskemista. Päinvastoin. Tuotannon ja kulutuksen ekotehokkuuden kasvattamisella voidaan säästää luonnonvaroja.

EKOLOGISUUDEN MITTAREITA:

Ekologinen selkäreppu on luonnonvarojen määrä, jonka tuote tarvitsee koko elinkaarensa aikana.

MIPS (Material input per service unit). Mi tarkoittaa tuotteen materiaalista panosta. S tarkoittaa esimerkiksi käyttökertoja tai palvelusvuosia. Kertakäyttöisen esineen s on 1. Mitä pienempi MIPS sitä vähemmän luonnonvaroja kuluu saavutettuun hyötyyn nähden.

Ekologinen jalanjälki tarkoittaa maa-alaa joka tarvitaan tuotteen tai palvelun tuottamiseen, jätteiden ja päästöjen käsittelyyn.

lähde: Vihreä lippu -kansio, G2-G5

Vintiöiden tarina kestävästä kuluttamisesta, keksikää 30 adjektiivia, lisää ne viivoille ja lukekaa hauska tarina Pupulan lasten reilun kaupan reissusta.

Pupulan _____ lapset menivät _____ ketun kauppaan. He tarvitsivat uusia _____ Työkaluja. Kun _____ puput nojasivat _____ kaupan hyllyyn, se ei kestänyt _____ pupujen painoa, vaan kaatui. Kaikki _____ hyllyssä olevat _____ tavarat tippuivat lattialle: _____, _____ ja _____ laatikko sekä _____ keinutuoli. Kun _____ Mauno Majava tuli myymälään, senkin päähän putosi yksi _____ laatikko sekä _____ keinutuoli. Kun _____ Mauno Majava tuli myymälään, senkin päähän putosi yksi _____ laatikko. Maunon päähän tuli _____ kuhmu. Kaikki hyllystä pudonneet tavarat hajosivat _____. Kaupan myyjä, _____ Aune Kettu suuttui ja meinasi heittää rikkinäiset _____ tavarat roskikseen, mutta _____ puput korjasivat _____ tavarat ja _____ Mauno auttoi heitä. Sitten _____ puput laittoivat ehjät tavarat paikoilleen ja pyysivät anteeksi. _____ puput olivat siis tulleet ostamaan uusia työkaluja. _____ hyllyssä oli myytävänä vain käytettyjä, _____ työkaluja, mutta hetken mietittyään _____ puput totesivat, että ne olivat aivan yhtä hyviä kuin uudet, ja he päättivät ostaa _____ vasaran ja _____ pihdit. Pupujen iloksi käytetyt työkalut olivat reilusti halvempia kuin uudet. Lopuksi puput sanoivat _____ Aunelle: ”Kiitos ja hyviä päivänjatkoja” ja lähtivät takaisin _____ kotiinsa.

Toimintavinkkejä kestävästä kulutus -teemaan:

JÄTTÄISIN TÄMÄN OSTAMATTA-leikki,
Leikitään olemamme kaupassa, mitä jättäisin ostamatta ja miksi?

TAVARANKORJAUSPAJA

- *Perustetaan keräyspiste, johon viedään rikkinäiset ja toisistaan eksyneet lelut.
- *Lasten kanssa pidetään yhteinen korjauspajapäivä, jolloin korjataan ja palautetaan eksyneitä osia oikeille paikoille.
- *Mietitään lopuille tavaroille uutta käyttöä tai lajitellaan oikeisiin jätteisiin..
- *Pidetään yhteisistä tavaroista huolta.

TAVARANVAIHTOPISTEESEEN voi tuoda kotoa tavaroita, joita ei enää itse tarvitse.. Voisi olla vaikka leluvaihtopäivä, iltapäivällä auki olevaan vaihtopisteeseen voisivat tutustua myös vanhemmat.

RAKKAAN TAVARAN ELINKAARI

- *Miten voit hoitaa ja säilyttää tavaraa niin, että siitä on iloa mahdollisimman pitkään?
- *Kuinka voit korjata sen, jos se menee rikki?
- *Miten huolehdit rakkaasta tavastasi vielä jätteenäkin?
- *Pienten kanssa voi harjoitella yhteisesti jollakin esineellä.

Tehdään lasten kanssa tutkimus kodin tarpeellisista ja turhista tavaroista. Lapsi haastattelee perheenjäsentä tai lasta haastatellaan.

- *Onko turhia tavaroita?
- *Mitkä ovat kolme turhinta/tarpeellisinta tavaraasi? Miksi?
- *Miten/Mistä olet saanut turhat /tarpeelliset tavarat?
- *Miten pääset eroon turhista tavaroista, Mitä niille voidaan tehdä?

LAIVA ON JÄTETTY LASTAAMATTA-leikki. Leikitään laiva on lastattu leikkiä turhilla tavaroilla ja luetellaan turhia tavaroita. Esim. Laiva on jätetty lastaamatta kertakäyttökameroilla. Käydään ennen leikkiä läpi, mitkä voisivat olla lapsille turhia tavaroita..

LEIKITÄÄN TAVARATTA, mietitään mitä leikkejä voi leikkiä ilman leluja. Leikitään jotain näistä leikeistä.

LELUTON PÄIVÄ päiväkodissa, ei tuoda omia leluja, päiväkodin lelut poistetaan käytössä. Leluja voidaan tehdä itse tai keksiä itse. Tavoitteena opettaa itse tekemistä ja huolehtimaan leluista ja Huomaamaan ettei lelujen tarvitse olla aina uusia.

* Oppaan päivittämien

- Oppaan päivittäminen tapahtuu aina Vihreä lippu -projektin päättyessä. Käsitelty teema lisätään oppaaseen, jos se ei siellä jo ole. Jos on, tarkistetaan teeman sisällön paikkansapitävyys.
- Vastuu oppaan päivittämisestä on ympäristötiimillä, joka raportin tekemisen aikoihin huolehtii oppaan päivittämisestä.

